

Högsta förvaltningsdomstolen
Box 2293
103 17 Stockholm

HÖGSTA FÖRVALTNINGS-
DOMSTOLEN
Bered Enhet 1

INKOM: 2022-01-26
MÅLNR: 441-22
AKTBIL: 1

Klagande	Allmänna ombudet för socialförsäkringen, 103 51 Stockholm
Motpart	Lars Lindström, 19550921-8631
Överklagat avgörande	Kammarrättens i Stockholm dom den 2 december 2021 i mål nr 5205-21
Saken	Arbetsskadeförsäkring

Yrkande

Allmänna ombudet yrkar att Högsta förvaltningsdomstolen meddelar prövningstillstånd och, med ändring av underinstansernas avgöranden, förklarar att den tandskada som uppkom vid olycksfallet den 5 maj 2020 inte ska godkännas som en arbetsskada samt att Lars Lindström inte har rätt till ersättning för tandvårdsbehandling.

Frågan i målet

Frågan i målet är om en skada, som inträffat under arbetstid vid arbete i hemmet, ska omfattas av arbetsskadelagstiftningen.

Skäl för prövningstillstånd

Behov av praxis

Arbetsskadeförsäkringen kan även omfatta den som arbetar i hemmet och skadas. Det saknas skäl för att utesluta en person från att omfattas av försäkringen i en sådan situation och det kan inte heller sägas ha varit lagstiftarens intention (jfr prop. 1954:60 s. 108). Vad som däremot i viss mån fortsatt är oklart, är hur gränsdragningen mellan arbetslivet och privatlivet ska göras när den försäkrade arbetar i hemmet och skadar sig. Att prövningen i en sådan situation förefaller mer komplicerad skulle kunna förklaras av att det finns en presumtion för samband när den försäkrade befinner sig på arbetsplatsen. Att det historiskt har varit komplicerat att bedöma om det varit fråga om en arbetsskada när ett olycksfall skett utanför den ordinarie arbetsplatsen framgår tydligt av hittillsvarande praxis.¹

De senaste årens utveckling, som inneburit att vissa yrkesgrupper har getts möjlighet att mer kontinuerligt arbeta hemifrån, väcker nya frågor och gränsdragningsproblem. Även den pågående pandemin, där hemarbete i stor utsträckning varit beordrat av arbetsgivarna under vissa perioder, förtjänar att uppmärksammas. Har det, ur försäkringssynpunkt, betydelse om den försäkrade arbetar hemifrån frivilligt? Bör det göras en annan prövning om hemarbetet har sin grund i styrande

¹ Se t.ex. RÅ 2010 ref. 85 olycksfall i samband med lunchuppehåll, HFD 2018 ref. 73 olycksfall vid färd mellan arbetet och hemmet, samt HFD 2020 ref. 4 olycksfall i samband med friskvårdsaktivitet.

myndighetsrekommendationer som en arbetsgivare därefter tillämpat genom att uppmäna medarbetarna att utföra arbetet hemifrån, dvs. närmast att se som beordrat?

Sett till de kammarrättsavgöranden som finns talar mycket för att det har betydelse om hemarbetet sker på eget initiativ i förhållande till om det är beordrat vid bedömningen av om olycksfallet kan anses ha skett i arbetet (se t.ex. Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 278-21). Samtidigt är det inte tydligt uttalat att det bör göras ytterligare åtskillnad mellan de försäkrade som arbetar hemma. Det bör därmed sakna betydelse om den försäkrade arbetar hemifrån för att möjligheten finns eller för att arbetsgivaren bestämt det. Att lagstiftaren haft vissa gränsdragningsfrågor i åtanke redan innan arbetsskadeförsäkringen i dess nuvarande form trädde i kraft är emellertid tydligt. Lika tydligt har varit att det får ankomma på rättstillämpningen att staka ut gränserna mellan privatlivet och arbetslivet vid arbete i hemmet (jfr a prop. s. 109).

Av förarbetsuttalanden (a. prop. s. 109) framgår att det bör uppställas ett tydligare krav på sambandet mellan olycksfallet och arbetet när olyckan skett i hemmet. För att en sådan skärpning ska vara möjlig måste kravet på samband, övervägande skäl, inrymma möjligheten till en sådan mer strikt prövning. Det framstår i sammanhanget som något diskutabelt om lagtexten ger ett sådant utrymme. Som framgår av det överklagade avgörandet menar kammarrätten att det saknas lagstöd för en sådan tolkning. Å andra sidan kan äldre förarbeten, med viss styrka, sägas tala för att det bör vara möjligt att göra en något differentierad bedömning. Rekvisitet övervägande skäl kan i denna del inte sägas utesluta en viss annan tolkning av begreppet. Det bör således inom begreppets räckvidd vara möjligt att göra en något differentierad prövning. Ett sådant synsätt har även kommit att bekräftas i andra avgöranden (se t.ex. Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 278-21 och Förvaltningsrättens i Stockholm dom i mål nr 4165-21). Det finns således en oenighet i frågan bland domstolarna. I avsaknad av praxis kan domstolarna fortsatt göra olika bedömningar i frågan. Det finns därmed ett behov av förtydligande uttalanden.

Som framgått ovan är det inte helt tydligt under vilka förutsättningar ett olycksfall i hemmet omfattas av arbetsskadeförsäkringen. Särskilt inte mot bakgrund av att det kan vara svårt att dra gränsen mellan privatliv och arbetsliv. Allmänna ombudet har överklagat flera olika beslut som gäller den aktuella frågan där omständigheterna har varit mycket likartade. I vissa fall har det bedömts vara fråga om olycksfall varvid besvären kommit att omfattas av arbetsskadeförsäkringen. I andra beslut har Försäkringskassan kommit till motsatt slut. Det innebär att lika ärenden bedöms olika.² Ur ett rättssäkerhetsperspektiv framstår en sådan tillämpning som mindre önskvärd, varför det kan ses som angeläget att frågan prövas i ett vägledande avgörande.

Behovet av ett vägledande avgörande kan mot bakgrund av vad som sagts här ovan sägas vara stort.

Äldre praxis

Den hittillsvarande praxis som finns är från dåvarande Försäkringsöverdomstolen. Framförallt handlar det om två rättsfall som avser frågan om olycksfall när den försäkrade skadat sig i hemmet. Av FÖD 1982:22 I är det möjligt att dra slutsatsen att det ställs relativt höga krav på att den försäkrade rent faktiskt utfört sitt arbete vid tidpunkten för olycksfallet. Det kan också sägas att avgörandet sett till omständigheterna inte riktigt är jämförbart med den i målet aktuella situationen. I rättsfallet var det fråga om en försäkrad som skadade sig inne i bostadshuset, men där bostadshuset inte utgjorde den egentliga arbetsplatsen. Kopplingen mellan arbetet och olycksfallet kan därmed sägas ha varit relativt svag redan från början.

² Se t.ex. Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 278-21 och Förvaltningsrättens i Stockholm dom i mål nr 4165-21. Sistnämnda dom är överklagad till kammarrätten.

I rättsfallet FÖD 1995:21 var det däremot fråga om en försäkrad som skadade sig i bostaden och där bostaden utgjorde hennes ordinarie arbetsplats. Det är svårt att dra några mer generella slutsatser i övrigt. Skälen för domstolens avgörande är ganska kortfattade. Möjligtvis borde rättsfallet kunna förstås på så sätt att hemmet var att anse som den försäkrades arbetsplats under den tid som hon rent faktiskt utförde sitt arbete. Det talar för en viss, om än indirekt, uttalad avgränsning mellan arbetet och privatlivet.

Allmänna ombudet anser att det är svårt att dra några mer konkreta slutsatser av den äldre praxis som finns. Även med hänsyn till senare närliggande praxis om olycksfall är det inte helt tydligt vilka överväganden som bör göras när den försäkrade råkar ut för ett olycksfall i hemmet i samband med arbete. Om, och i så fall på vilket sätt, det haft betydelse för bedömningen att hemmet tillfälligt eller mer stadigvarande utgjort den försäkrades arbetsplats går inte heller att utläsa. Varken äldre praxis eller senare närliggande praxis kan därmed sägas ge ett tydligt svar på frågan i målet.

Betydelse för ett stort antal försäkrade

Allmänna ombudet kan konstatera att arbetslivet i dag ser helt annorlunda ut än för 60 år sedan. Stora förändringar har skett enbart de senaste 5 – 10 åren och då med avseende på möjligheten att arbeta från andra platser än det traditionella kontoret/arbetsstället.

Omställningen till distansarbete har under den pågående pandemin accelererat och möjliggjort för många grupper av arbetstagare att arbeta hemifrån, där distansarbete inte tidigare var ett alternativ. Att allt fler personer även efter pandemin helt, eller delvis, i större utsträckning kommer att arbeta hemifrån kan anses klarlagt. Det innebär med största sannolikhet att antalet arbetsskador som anmäls vid arbete i hemmet kommer att öka. Behovet av klargörande avgöranden är därför stort.

Ett olycksfall på arbetsplatsen är vanligtvis inte särskilt svårutrett. Det synes relativt enkelt kunna klargöras de omständigheter som förevarit och som föranlett olycksfallet. Uppgifter från den försäkrade kan då oftast verifieras av arbetsgivaren, arbetstagarorganisationer eller kollegor. Vid hemarbete torde det vara svårare att få klarlagt mer exakt vad som hänt och vad som föranlett olycksfallet. Det blir då enbart den försäkrades egna uppgifter som utgör grund för bedömningen. Som uttalats i förarbetena kan det, inte minst ur kontrollsynpunkt, finnas skäl att iakta viss försiktighet när det kommer till olycksfall vid hemarbete. Den i målet aktuella frågan torde därmed ha betydelse för ett stort antal försäkrade, men även för det allmänna ur ett ekonomiskt perspektiv.

Regeringen har nyligen tillsatt en utredning som bl.a. ska se över arbetsskadeförsäkringen i den del som berör hem- och distansarbete. Utredningen ska lämna sitt betänkande senast den 1 augusti 2023.³ Om denna utredning i förlängningen kommer att leda till ändrad lagstiftning är ovisst. Det är därför av vikt att klarlägga gränserna för arbetsskadeförsäkringens omfattning vid arbete i hemmet genom ett vägledande avgörande.

Sammanfattningsvis är det av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta förvaltningsdomstolen prövar målet.

³ Se Dir. 2021:116, s. 4 och [regeringen.se](https://www.regeringen.se).

Grunder

I sak vidhåller allmänna ombudet de grunder som anförts i underinstanserna, med följande tillägg.

Målet gäller om den tandskada som Lars Lindström råkat ut för är ett olycksfall i arbetsskadeförsäkringens mening. Det blir därmed en fråga om att i grunden klargöra gränsdragningen mellan arbetsliv och privatliv när ett olycksfall sker i hemmet under arbetstid.

Skilja mellan olika former av hemarbete?

Att fler försäkrade i framtiden kommer att arbeta hemifrån – tillfälligt, mer permanent, beordrat eller frivilligt – framstår som odiskutabelt. Det innebär att det behöver klargöras vad som gäller för den som skadar sig vid arbete i hemmet och arbetsskadeförsäkringens omfattning

En inledande fråga är om det finns anledning att göra skillnad på om arbetet utförts frivilligt i hemmet eller om det varit beordrat hemarbete. Allmänna ombudet anser att det finns skäl för en mer specifik bedömning i sambandsfrågan när olycksfallet sker i hemmet (jfr prop. 1954:60 s. 109). Däremot saknas det ett uttalat stöd för att göra skillnad på om hemarbetet skett frivilligt eller varit beordrat av arbetsgivaren. I avsaknad av uttalanden i förarbetena kan det inte heller sägas ha varit lagstiftarens intention att upprätthålla någon skiljelinje mellan frivilligt eller beordrat hemarbete. Eftersom det saknas uttalanden och då lagtexten inte gör någon åtskillnad på om den försäkrade arbetat hemifrån frivilligt eller beordrat av arbetsgivaren bör den omständigheten inte tillmätas någon betydelse. Ett sådant synsätt kan inte anses motsäga uttalandena om att en viss försiktighet bör iakttas vid bedömningen.

När omfattas ett olycksfall i hemmet av arbetsskadeförsäkringen?

Vid prövningen av om ett olycksfall i hemmet kan omfattas av arbetsskadeförsäkringen görs alltid en bedömning i det enskilda fallet. Vilka omständigheter som bör vägas in och vilken betydelse dessa kan tillmätas är däremot oklart.

Det bör kunna krävas ett relativt högt ställt krav på orsakssambandet. Med det avses att skadan måste ha inträffat under själva arbetet och som en direkt följd av detta. Även ett olycksfall i nära anslutning till arbetet borde kunna godtas.⁴ I motsats till vad kammarrätten uttalat i det överklagade avgörandet anser allmänna ombudet inte att det är fråga om ett nytt sambandskrav vid hemarbete för att det ska finnas ett samband mellan arbetet och olycksfallet. Det ovannämnda kravet omfattas enligt allmänna ombudets uppfattning redan av begreppet övervägande skäl. Det finns därmed ett stöd i lag för en sådan tillämpning.

I praktiken innebär det att det särskilt bör beaktas att olycksfallet skett i hemmet genom att inte låta händelser som har sin grund i det dagliga livets faror bli ett olycksfall i arbetsskadeförsäkringens mening. För en sådan något mer återhållsam tillämpning talar även den omständigheten att olyckor i hemmet rent objektivt kan vara svåra att utreda. Det blir då i huvudsak en fråga om tillit när det kanske enbart finns uppgifter om själva olycksfallet från den försäkrade själv. I ett sådant läge bör en eventuell presumtion för samband inte väga alltför tungt. En sådan tillämpning bör kunna ses som ett uttryck för den försiktighetsprincip som beskrivs i äldre förarbeten och som ska tillämpas vid bedömningen av olycksfall i hemmet.

Av utredningen framgår att Lars Lindström arbetat i hemmet. När han böjde sig ned för att sätta i en sladd till datorn krockade han med sin son som befann sig under bordet, vid vilket Lars Lindström utförde sitt arbete. Att Lars Lindström utförde sitt arbete och att

⁴ Se prop. 1954:60 s. 109 och SOU 1951:25 s. 163 f.

han i samband med avhjälpande av ett fel ådrog sig skadan talar för ett samband. Vad som däremot är klarlagt är att Lars Lindström skallade ihop med sin son som befann sig under bordet. Den sistnämnde har ingen koppling till Lars Lindströms arbete och bör ses som det direkta skälet till tandskadan. Det är då mer en fråga om det dagliga livets faror. Sammantaget är kopplingen till privatlivet starkare än till arbetet. Det saknas därmed ett sådant samband som krävs för att det ska vara fråga om en arbetsskada. Tandskadan bör således inte omfattas av arbetsskadeförsäkringen. Underinstansernas avgöranden bör därför ändras.

Essa Malmqvist
Allmänna ombudet

Tacksam om beslut/dom och andra handlingar från domstolen skickas till allmänna ombudet på följande mejladress: allmannaombudet@forsakringskassan.se.

Besöksadress	Postadress	Telefonnummer	E-post
LM Ericssons väg 30 Hägersten	103 51 Stockholm	010-116 94 94	allmannaombudet@forsakringskassan.se
